

Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji

MARIJA GRABNAR, DR.

arhivistka, višja svetovalka, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI - 1000 Ljubljana
e-mail: Marija.Grabnar@gov.si

JEDERT VODOPIVEC TOMAŽIČ, PROF. DR.

konservatoriko-restavratorska in znanstvena svetnica, vodja Centra za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI - 1000 Ljubljana
e-mail: Jedert.Vodopivec@gov.si

Education in the Field of Preservation and Conservation of Archival Heritage in Slovenia

ABSTRACT

In describing the work carried out at the Book and Paper Conservation Centre of the Archives of the Republic of Slovenia in the field of education, emphasis is given on cases that have shaped conservator and archivists and substantially influenced their current professional profile.

Key words: education, preservation, conservation, restoration, archival heritage

La formazione nel campo della salvaguardia e conservazione del patrimonio archivistico in Slovenia

SINTESI

Nel descrivere il lavoro svolto presso il Centro per la conservazione del libro e della carta della Repubblica di Slovenia in materia di istruzione, vengono presentati i casi che hanno formato conservatori e archivisti e sostanzialmente influenzato il loro attuale profilo professionale.

Parole chiave: istruzione, conservazione, restauro, patrimonio archivistico

Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji

IZVLEČEK

Pri opisu opravljenih izobraževanj na področju preventivne in kurativne arhivske dediščine, ki jih je organiziral Center za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije so poudarjena tista, ki so oblikovala konservatorje-restavratorje in arhiviste ter bistveno vplivala na njihov današnji strokovni profil.

Ključne besede: izobraževanje, kurativa, preventiva, konserviranje, restavriranje, arhivska, dediščina

1 Uvod

Center za konserviranje in restavriranje od leta 1980 deluje v okviru Arhiva Slovenije kot posebna organizacijska enota. Njihovo delo lahko označimo za interdisciplinarno in skupinsko, pri čemer izpostavimo, da so posamezne vrste obravnavane specialno, kot na primer knjižne vezave, deloma tudi fotografsko gradivo in načrti na prosojnih papirjih. Vsi delovni postopki, razen posebej organiziranih naravoslovnih raziskav na naravoslovno tehniških fakultetah ali inštitutskih ustanovah, so izvajani na eni sami

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

lokaciji, v prostorih Gruberjeve palače na Zvezdarski ulici 1, kjer je tudi sedež Arhiva Republike Slovenije. Tu se steka gradivo matičnega arhiva, regionalnih arhivov in številnih drugih javnih in zasebnih skrbnikov pisne in grafične kulturne dediščine, ki čaka na ustrezno konservatorsko-restavratorsko obravnavo.

Skrb za pisno kulturno dediščino na papirju in pergamentu je sestavljena iz mnogo preventivnih in kurativnih konservatorsko-restavratorskih opravil, ki se med seboj prepletajo in dopolnjujejo, za kar je potrebno izobraževanje in stalno sledenje razvoju strok, ki so z njo povezane¹.

Izobraževanje, ki je temelj tega napredka, je vredno vse naše pozornosti, še posebej, ker pridobivanje teoretičnih znanj in praktičnih veščin za to strokovno področje v Sloveniji ni formalizirano. Še zmeraj ni organiziranega, rednega izobraževanja konservatorjev-restavratorjev pisne kulture dediščine na univerzitetnem nivoju, kot je na primer restavratorjev likovnih del od leta 1996 na Oddelku za konservatorstvo na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani (internet 1).

Omenimo papredavanja na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (Osnove o zaščiti in restavriranju knjižničnega gradiva) v letih 1997-2013 in na samostojni visokošolski ustanovi Alma Mater Europaea - Evropski center Maribor, na magistrskem študijskem programu Arhivistika in dokumentologija (Varstvo arhivskega in dokumentarnega gradiva) od leta 2014 dalje, ki so namenjena oblikovanju poklicev (arhivistov, dokumentalistov, bibliotekarjev in sorodnih profilov), ki so tako ali drugače v stiku s arhivskim gradivom in drugo pisno kulturno dediščino. (*Klasinc, 2015, str. 57-62*)

2 Izobraževanja na področju materialnega varovanja

Center že vseskozi izvaja postopke, ki jih štejemo za preventivne, oz. vse tiste, ki oblikujejo politiko materialnega varovanja nasploh. Pomembna so izobraževanja, razčlenjevanja posameznih področij preventive v strokovnih prispevkih in publikacijah ter konkretna svetovanja v danih primerih.

Jedert Vodopivec Tomažič in Tatjana Rahovsky Šuligoj v Arhivu Republike Slovenije že več kot dve desetletji sodelujeta na zakonsko predpisanih izobraževanjih delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom². Glede na število izobraževanj (6 na leto s približno 25-30 udeleženci) lahko sklepamo, da so bila osnovna znanja o načinu varovanja dokumentarnega gradiva pred poškodbami, uničenjem in izgubo posredovana že lepemu številu delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom. Morda lahko v tej luči razumemo tudi hitro reševanje poplavljenega gradiva Zavoda Republike Slovenije za transfuzijsko medicino³ s strani Arhiva Republike Slovenije leta 2010, ki ga je spodbudila prav uslužbenka Zavoda, udeleženka takšnega izobraževanja.

3 Izobraževanja na področju konserviranja in restavriranja

Vzroke, da v Sloveniji nimamo formalnega izobraževanja za konservatorje-restavratorje pisne in grafične dediščine, smemo deloma iskati v majhnem številu konservatorjev-restavratorjev pisne kulturne dediščine na Slovenskem (komaj kaj več od ducata jih lahko naštejemo) in v slabi možnosti zaposlitve, prav tako pa tudi v majhnem številu strokovnjakov, naših in tujih, ki bi specifična znanja obvladali in jih posredovali mlajšim kolegom.

Pridobivanje znanj na praktično-teoretičnih seminarjih in delavnicah je zato precej običajen način izobraževanja restavrator-konservator Centra za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije. Posamično ali skupinsko, doma in na tujem se jih udeležujejo že več kot dve desetletji. Seminarje bi lahko razvrstili po trajanju (lahko so krajši - nekaj dnevni ali daljši - eno, dvo ali večtedenski), po obravnavanih tematikah, po vrednosti težko. Nenavadna znanja so namreč vprašljiva le površnemu ocenjevalcu, konservatorji-restavratorji jih ocenjujejo za potrebna in specialna. V obdobju 2006-2016 so se udeležili blizu 40 seminarjev, od tega 7 v tujini.

1. Pričujoči prispevek je povzet iz prispevka Marije Grabnar » Zgodovina Centra za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije, 2016, str. 188-203.

2. Zahtevana znanja so danes predpisana s Pravilnikom o strokovni usposobljenosti za delo z dokumentarnim gradivom, Uradni list RS št. 66/2016.

3. Poročilo o stanju gradiva Zavoda za transfuzijsko medicino in priporočila za nadaljnje ravnanje z dne 29. 9. 2010 (št. 62510-60/2010/4). Stalna zbirka ARS.

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

Da si ustvarimo jasnejšo sliko, posezimo v začetke 90. let prejšnjega stoletja, ko je Jedert Vodopivec Tomažič, vodja Centra za konserviranje in setaviranje ARS iskala možnosti izobraževanj za mlado ekipo konservator-konservator-konservator in strokovnjake, ki bi bili specialna znanja in veščine pripravljene posredovati. Dva sta se odzvala vabilu, Mariborčanka Karmen Čorak Rinesi, diplomantka Fakultete za grafično tehniko v Zagrebu, zasebna konservator-konservator-konservator papirnih objektov, tedaj delujoča v Rimu, in dr. Christopher Clarkson (internet 2; Vodopivec, 2009, str. 399-401), vrhunski poznavalec in restavratork-konservator srednjeveških kodeksov in knjižnih vezav, pisec in eden najbolj citiranih avtorjev s tega področja. (Bell, 2001, str. 71-84)

Ker je njuno znanje v temeljih spremenilo njihovo dotedanje delo in postavilo smernice, ki jim še danes sledijo, jih naštejmo.

Teoretično praktični seminarji Karmen Čorak Rinesi:

1993: Specialne tehnike restavriranja in konserviranja papirja I, 20.-25. december

1994: Specialne tehnike restavriranja in konserviranja papirja II, 26. junij-1. julij (Slika 1)

1995: Specialne tehnike restavriranja in konserviranja papirja III, 30.-31. januar

1996: Specialne tehnike konserviranja in restavriranja papirja IV, 10.-12. julij

1997: Restavriranje in priprava umeščanja likovnih del v paspartu in priprava za trajno hrambo I, 10.-14. februar

1998: Restavriranje in priprava umeščanja likovnih del v paspartu in priprava za trajno hrambo II, 9.-10. Marec

Slika 1: Udeleženke seminarja pod vodstvom Karmen Čorak Rinesi junija 1994 v Arhivu Republike Slovenije, z leve proti desni: Lucija Planinc, Karmen Čorak Rinesi, Stanka Grkman, Mateja Kotar, Nataša Višnikar, Marjana Cjuha (Foto: CKR ARS)

Slika 2: Udeleženci seminarja o mehkih pergamentnih in papirnih vezavah s Christopherjem Clarksonom v sredini, novembra 2008, pred vhodom stavbe Arhiva Republike Slovenije (Foto: CKR ARS)

Teoretično praktični seminarji Christopherja Clarksona:

1997: Poznogotske vezave z lesenimi platnicami, 20.-30. oktober

1998: Mehke pergamentne vezave, 30. november-11. december

1999: Minimalni konservatorski-restavratski posegi, 8.-19. november

2000: Konstrukcija po meri izdelane zaščite za hrambo arhivskega, knjižničnega gradiva in vstavljanje pergamentnih listin in fragmentov v paspartu, 16.-27. oktober

2002: Konserviranje in restavriranje fotoalbumov, 8.-29. november

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

2005: Minimalni konservatorski posegi na poznogotskem kodeksu in inkunabuli, 10-25. oktober

2008: Mehke pergamentne in papirne vezave (sodelovanje Jacquesa Brejauxa, strokovnjaka za ročno izdelavo papirja, 3.-14. november) (Slika 2)

2010: Izdelava pozno srednjeveške vezave, 8.-19. november (mednarodna udeležba)

Tako sistematičnega in kontinuiranega izobraževanja z vrhunskimi strokovnjaki Center poslej zaradi finančnih razlogov ni organiziral. Bila so krajša ali pa so se jih udeležile le posamične konservatorke-restavratorke na tujem.

Na tem mestu je treba izpostaviti tritedenski praktično-teoretični seminar, ki ga že vse od leta 2007 pod okriljem visokošolskih ustanov, muzejev, knjižnic in arhivov v obliki poletne šole organizira Raziskovalni center Ligatus (Ligatus University of Arts London) (internet 3). V Ljubljani je bil v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije organiziran v jesenskih mesecih leta 2014. (Slika 3) Strokovnjaki svetovnega slovesa so udeležence učili spoznavati in protokolirati arhivske in knjižnične knjižne vezave. Znanje in veščine so jim nudili prof. dr. Nicholas Pickwoad (internet 4), direktor centra, univerzitetni profesor, predavatelj, vrhunski poznavalec evropskih knjižnih vezav, avtor mnogih publikacij, od leta 2006 pa vođa projekta ohranjanja zgodnjekrščanskih rokopisov knjižnice enega najstarejših samostanov na svetu, Sv. Helene na Sinaju (St. Catherine's Library Conservation Project), potem dr. Athanasios Velios, njegov namestnik, strokovnjak informacijskih tehnologij, ki razvija programska orodja za popisovanje knjižnih strukturnih elementov, in dr. Georgios Baudalis, konservator-restavrator iz Muzeja bizantinske kulture v Solunu, vodilni strokovnjak in predavatelj bizantinskih in pobizantinskih vzhodno sredozemskih knjižnih struktur. (Slika 4)

Slika 3: Nicholas Pickwoad med razlago strukture arhivske vezave, septembra 2014, v Nadškofijskem arhivu Ljubljana (Foto: Iva Gobić Vitolović)

Slika 4: Udeleženci delavnice spoznavanja bizantinskih vezav z Georgiosom Baudalisom v sredini, oktobra 2014, na travniku pred Arhivom Republike Slovenije (Foto: Mateja Kotar)

V teoretičnem in praktičnem smislu je za področje konserviranja in restavriranja fotografskega gradiva pomembno izobraževanje Lucije Planinc. Ta zvrst je bila tudi zaradi pomanjkanja znanja pri nas redkeje ustrezno obravnavana. Pod pokroviteljstvom Gettyjevega inštituta (Getty Conservation Institut, GCI, Los Angeles) se je v letih 2008-2015 učila praktično in teoretično prepoznavati, obnavljati in vzdrževati ter celostno organizirati fotografske zbirke (*Planinc, 2008, 2009, 2010, 2013, 2015*). Certificirano, z mentorji vodeno izpopolnjevanje, ki je bilo namenjeno izbranim kandidatom⁴ srednje, vzhodne in južne Evrope z dokazljivim predznanjem, je potekalo v obliki poletnih, nekajtedenskih seminarjev in praktičnih delavnic na slovaških, čeških, madžarskih in hrvaških visokošolskih izobraževalnih ustanovah, muzejih, knjižnicah ter arhivih in z učenjem na daljavo. Kandidati so pod vodstvom vrhunskih strokovnjakov (npr. dr. Dušana Stulika (internet 5), Čeha po rodu, ki je slovensko strokovno javnost leta 2004

4. Iz Slovenije sta bili tega izobraževanja deležni dve konservatorki-restavratorki, poleg Lucije Planinc še višja restavratorka-konservatorka Narodne galerije Slovenije Tina Buh, ki si je delovne izkušnje v letih 2001-2003 pridobivala tudi v naši ustanovi.

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

opozoril na možnost tovrstnih izobraževanj, Anne Cartier Bresson, ki se je udeležila 1. mednarodnega simpozija Konserviranje knjig in papirja v Ljubljani leta 1997 (*Cartier Bresson, 1997, str. 329-333*), in dr. Bertranda Lavedrinea (internet 6), oba poznavalca in pisca temeljnih del s področja ohranjanja vizualnih zapisov) pridobivali specifična znanja, ki so jih dokazovali z opravljenimi praktičnimi in teoretičnimi nalogami, na primer Lucija Planinc s sestavo osnutka slovarja slovensko-angleških strokovnih izrazov s področja fotografske kulturne dediščine.

Slika 5: Udeleženci seminarja o identifikaciji, restavriranju in konserviranju negativov, v Arhivu Republike Slovenije, septembra 2015, v sredini vodja seminarja Blanka Hnulikova (Foto: Lucija Planinc)

Slika 6: Seminar o spoznavanju, konserviranju in restavriranju usnja, marca 2016, v Arhivu Republike Slovenije, na sredi vodja Márta Kissné Bendefy (Foto: Lucija Planinc)

Tudi Blanka Hnulikova, restavratorka-konservatorka fotografij Nacionalnega arhiva v Pragi (Národní archiv) je obiskovala te seminarje, znanje pa v letih 2014-2016 na treh delavnicah v sodelovanju z Lucijo Planinc v Arhivu Republike Slovenije posredovala slovenskim in tujim strokovnjakom: o identifikaciji fotografij in njihovem materialnem varovanju, o postopnem konserviranju-restavriranju srebrovo-želatinskih fotografij (2014), o zgodovini, identifikaciji (2015) (Slika 5) ter konserviranju-restavriranju negativov (2016).

V ta okvir izobraževanj sodi tudi enotedenski praktično-teoretični seminar o konserviranju in restavriranju usnja, ki je prav tako potekal v Centru marca 2016. Vodila ga je Márta Kissné Bendefy, diplomirana inženirka kemije in konservatorska-restavratorka usnja iz Madžarskega narodnega muzeja v Budimpešti in Oddelka za konserviranje in restavriranje Madžarske univerze za likovno umetnost, ki se že dolgo ukvarja s tem materialom, ključnim pri konserviranju in restavriranju starejših knjižnih vezav. (Slika 6).

Logično nadaljevanje tovrstnih izobraževanj je bila pridobitev višjih strokovnih kvalifikacij na ljubljanski univerzi. Najprej je Jedert Vodopivec Tomažič 10. junija 1999 končala doktorski študij na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani z disertacijo »Razvoj struktur v srednjeveških rokopisnih vezavah - soodvisnost s konservatorskimi in restavratorskimi posegi«. Blanka Avguštin Florjanovič je 26. februarja 2002 diplomirala na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete v Ljubljani z diplomskim delom »Popis knjižnih vezav na primeru 23 knjig iz frančiškanskega samostana Kostanjevica v Novi Gorici«, 21. junija 2011 pa je na Oddelku za restavratorko Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani zagovarjala magistrsko nalogo z naslovom »Minimalni konservatorsko-restavratorski posegi na starejših knjižnih vezavah«.

Stanka Grkman je 12. novembra 2003 na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani končala visokošolski strokovni študij z diplomskim delom »Vpliv vezivnosti škroba na postopek restavriranja papirja«. Nataša Petelin pa je 13. februarja 2012 na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani zaključila prvostopenjski bolonjski študij z diplomskim delom »Dopolnitev modela dokumentacije za evidentiranje konservatorsko-restavratorskih posegov na pisni in grafični dediščini«.

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

3.1 Prenos pridobljenega znanja

Konservatorke-restavratorke so že vse od leta 2003 lastna znanja prenašale na slovenske, pa tudi tuje udeležence tečajev. Tako jih je Blanka Avguštin Florjanovič na treh delavnicah (novembra 2003, marca 2005 in aprila 2013) učila modelirati kartonske zaščitne škatle po meri za hrambo občutljivih objektov. Na dveh enotedenskih tečajih (junija 2009 in novembra 2011) pa je udeležencem predstavila konserviranje in restavriranje knjižnih vezav 18. stoletja. (Slika 7)

Slika 7: Udeleženci seminarja o restavriranju in konserviranju vezav 18. stoletja, junija 2009, v Arhivu Republike Slovenije, pod vodstvom Blanke Avguštin Florjanovič (Foto: CKR ARS)

Slika 8: Seminar o identifikaciji črno-belih fotografij in izdelavi cianotipije pod vodstvom Lucije Planinc, junija 2015, v Arhivu Republike Slovenije (Foto: Mateja Kotar)

Lucija Planinc je v letih 2014-2015 organizirala 8 praktičnih izobraževanj, kjer so se udeleženci učili identificirati črno-bele fotografije 19. in 20. stoletja in izdelovati cianotipijo. (Slika 8) Tatjana Raho-vsky Šuligoj pa je junija 2014 na enodnevni delavnici predstavila prosojne papirje, zaščito in konserviranje-restavriranje gradiva na njih.

Drugi, nič manj pomembni način, je posredovanje znanj posameznim študentom dodiplomskega in podiplomskega študija s področja konserviranja-restavriranja pisne kulturne dediščine. V letih 2005-2017 je 9 tujih študentov opravljalo večmesečne delovne prakse v Centru, med njimi tudi Iva Gobić Vitolović iz reškega državnega arhiva, ki se je leta 2008 ob magistrskem študiju na Oddelku za restavratorstvo Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani štiri mesece pod somentorstvom Blanke Avguštin Florjanovič praktično izpopolnjevala na področju arhivskih knjižnih vezav.

Pravzaprav je v tem kontekstu treba obravnavati vsa mentorstva dr. Jedert Vodopivec Tomažič v preteklem desetletju, na primer pri magistrskem študiju Andreje Dragojevič, danes vodje Osrednjega laboratorija za konserviranje in restavriranje pri Hrvaškem državnem arhivu v Zagrebu, Ive Gobić Vitolović, vodje Oddelka za konserviranje in restavriranje pri Hrvaškem državnem arhivu na Reki, in Blanke Avguštin Florjanovič.

Postopki restavriranja in konserviranja Dalmatinove Biblije in Slave vojvodine Kranjske so bili predstavljeni v dveh imenitnih dokumentarnih filmih, posnetih v sodelovanju z Izobraževalnim programom Televizije Slovenija: leta 2013 »Biblija oživljena« (režiser Jadran Sterle) in leta 2015 »Valvasorjeva Slava« (režiserja Jadran Sterle, Tugo Štiglic).

Svojevrsten dosežek v organizacijskem, še bolj pa v strokovnem pomenu, je izdaja

petih zbornikov znanstvenih in strokovnih razprav, ki služijo tudi kot učbeniki za področje preventive in kurative. V njih vrhunski tuji in domači strokovnjaki naravoslovnih in humanističnih usmeritev izpostavljajo različne načine reševanja kulturne dediščine. Naštejmo jih:

1997: Konserviranje knjig in papirja

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

2004: Razstavljanje arhivskega in knjižničnega gradiva ter likovnih del na papirju 2006: Pol stoletja, Svetloba in kulturna dediščina

2009: Arhivski depoji v Sloveniji

2016: Konserviranje in restavriranje knjig in papirja 2

Prvi je odraz mednarodnega posveta ob 40-letnici delovanja in se osredinja na problematiko organiziranja varovanja dediščine v arhivih in bibliotekah, na reševanje ogroženega in poškodovanega gradiva ter vprašanja, povezana s popisovanjem gradiva ter strokovno terminologijo.

Drugi se koncentrira na standarde materialnega varovanja pri razstavljanju različnih zvrsti pisne, grafične in likovne dediščine na pergamentu in papirju.

Polstoletno delovanje Centra spet zaznamuje publikacija, ki je hkrati katalog opravljenega dela in zbornik s posveta o delovanju svetlobe na občutljive kulturne spomenike.

Zbornik »Arhivski depoji v Sloveniji« je produkt vseslovenskega projekta, ki ga je s pomočjo Arhivskega društva Slovenije in tridesetih slovenskih arhivistk in arhivistov izpeljala Jedert Vodopivec Tomažič v letih 2007-2009. Pomemben je vsaj iz dveh zornih kotov - na podlagi enotne metodologije je bila prvič opravljena analiza stanja slovenskih arhivov, hkrati pa so predstavljeni konkretni napotki in priporočila za reševanje zaznanih problemov.

Zadnji zbornik zaokrožuje 60-letnico Centra in se vrača k proučevanju knjige in papirja.

Med publikacijami, ki so koristne slehernemu skrbniku pisne kulturne dediščine, opozorimo na drobno knjižico, priročnik IFLA (Vodopivec, Urbanija, 2000), ki predstavi osnovna načela materialnega varovanja knjižničnega in arhivskega gradiva.

Strokovnjakom pa so dobrodošli vsi omenjeni zborniki, ki sistematično rešujejo posamezna področja materialnega varstva.

4 Zaključek

Zaradi odsotnosti organiziranega visokošolskega izobraževanja za to strokovno področje na Slovenskem skrbi Center za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije, ki je od koncu 20. stoletja dalje razvilo vrsto aktivnosti v obliki praktično-teoretičnih seminarjev, predavanj in drugih podobnih izobraževanj.

Z organizacijo mednarodnih zborovanj, posebej z izdajo razprav v zbornikih, lastna znanja sooča s tujimi in domačimi izkušnjami. Če bi želeli opisati izobraževalno dejavnost Centra v nekaj potezah, bi poudarili naslednje: izvaja širok spekter preventivnih in kurativnih izobraževanj na področju arhivske ter druge pisne in grafične dediščine ter likovnih del na papirju, ne le za območje Slovenije, ampak se vsakič, če je le mogoče, povezuje mednarodno.

Viri in literatura

Bell, N., Clarkson, C. (2001). Personal and professional reflections : a conversation with Christopher Clarkson. *The Paper Conservator*, 25 (1), str. 71-84.

Cartier Bresson, A. (1997). Načrtovanje prednostnih nalog v pariškem konservatorskem laboratoriju. V: Vodopivec, J., Golob, N. (ur.): *Konserviranje knjig in papirja: zbornik razprav*, str. 329-333. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Čučnik-Majcen, N. (1997). Načrtno ali naključno? V: Vodopivec, J., Golob, N. (ur.): *Konserviranje knjig in papirja: zbornik razprav*, str. 77-82. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Grabnar, M. (1997). Razvoj osrednje slovenske konservatorsko-restavratorske delavnice za papir in pergament 1956-1996. V: Vodopivec, J., Golob, N. (ur.): *Konserviranje knjig in papirja: zbornik razprav*, str. 11-22. Ljubljana: Arhiv Republike.

Grabnar, M. (2006). Razvoj restavratorsko-konservatorske dejavnosti v Arhivu Republike Slovenije v obdobju 1995-2006. V: Vodopivec, J. (ur.): *Pol stoletja*, str. 12-18. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Marija GRABNAR - Jedert VODOPIVEC TOMAŽIČ: Izobraževanja na področju materialnega varovanja, konserviranja in restavriranja arhivske dediščine v Sloveniji, 97-105

Grabnar, M. (2016). Zgodovina Centra za restavriranje in konserviranje Arhiva Republike Slovenije. V: Vodopivec Tomažič, Jedert (ur.): *Konserviranje knjig in papirja 2*, str. 188-203. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Internet 1: <http://www.aluo.uni-lj.si/studijski-program/konserviranje-in-restavriranje-likovnih-del/dodiplomski-studij/> (dostop 17.8.2016).

Internet 2: <http://www.clarksonconservation.com/> (dostop 17.8.2016).

Internet 3: <http://www.ligatus.org.uk/> (dostop 17.8.2016).

Internet 4: <http://www.arts.ac.uk/research/ual-staff-researchers/a-z/professor-nicholas-pickwood/> (dostop 17.8.2016).

Internet 5: Dusan Stulik Retires: http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/newsletters/29_1/gcinews9.html (dostop 17.8.2016).

Internet 6: <http://www.sciences-patrimoine.org/index.php/bertrand-lavedrine-152.html> (dostop 17.8.2016).

Kadrovska evidenca Arhiva Republike Slovenije, Stalna zbirka ARS

Klasinc, P. P. (2015). Magistrski študij arhivistike in dokumentologije v Sloveniji. V: VOLČJAK, Jure (ur.). *Arhivi na razpotju : zbornik referatov : 27. zborovanje*. str. 57-62. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.

Letna poročila Arhiva Republike Slovenije, 1990-2015.

Planinc, L. (2008). Poročilo o šolanju, namenjeno spoznavanju konserviranja fotografij in fotografskih zbirk v srednji, vzhodni in južni Evropi. *Arhivi*, 31 (2), str. 397-399.

Planinc, L. (2009). Poročilo o nadaljevanju šolanja, namenjeno spoznavanju konserviranja fotografij in fotografskih zbirk v srednji, vzhodni in južni Evropi. *Arhivi*, 32 (2), str. 401-404.

Planinc, L. (2010). Poročilo o nadaljevanju šolanja, namenjeno spoznavanju konserviranja fotografij in fotografskih zbirk v Srednji, Vzhodni in Južni Evropi, Bratislava 2010. *Arhivi*, 33 (2), str. 435-436.

Poročilo o stanju gradiva Zavoda za transfuzijsko medicino in priporočila za nadaljnje ravnanje z dne 29.9.2010 (št. 62510-60/2010/4). Stalna zbirka ARS.

Toplak, L., Klasinc, P. P., Semlič Rajh, Z. (2014). Archival education: the case of the Republic of Slovenia. *Atlanti*, Vol. 24, št. 2, str. 225-234. Trst, Maribor: Mednarodni inštitut arhivskih znanosti.

Vodopivec, J. (2000). *Vezave srednjeveških rokopisov : strukturne prvine in njihov razvoj*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Vodopivec, J. (2005). Reševanje poplavljenega arhivskega in knjižničnega gradiva. V: Aristovnik, B. (ur.): *Mesto v objemu voda*, str. 83-98. Celje: Zgodovinski arhiv.

Vodopivec, J. (2009). Izobraževanje o konserviranju in restavriranju knjižnih vezav 1996-2009. *Arhivi*, 32 (2), str. 399-401.

Vodopivec, J. (ur.) (2004). *Razstavljanje arhivskega in knjižničnega gradiva ter likovnih del na papirju : zbornik razprav*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Vodopivec, J. (ur.) (2006). *Pol stoletja : zbornik prispevkov ob 50. obletnici delovanja Centra za konserviranje in restavriranje Arhiva Republike Slovenije in Interdisciplinarnem posvetu Svetloba in kulturna dediščina in katalog ob razstavi*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Vodopivec, J. (ur.) (2009). *Arhivski depoji v Sloveniji*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Vodopivec, J. (ur.) (2026). *Konserviranje knjig in papirja 2*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Vodopivec, J., Golob, N. (ur.) (1996). *Zapis in podoba : ohranjanje, obnavljanje, oživljanje : razstava Arhiva Republike Slovenije ob 40-letnici osrednje slovenske konservatorsko-restavratorske delavnice za papir in pergament*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije

Vodopivec, J., Golob, N. (ur.) (1997). *Konserviranje knjig in papirja : zbornik razprav*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije

Vodopivec, J., Urbanija, J. (ur.) (2000). *IFLA-načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo

SUMMARY

The Book and Paper Conservation Centre of the Archives of the Republic of Slovenia is the central national conservation workshop dedicated to written and graphic cultural heritage and fine arts on paper. The Centre works with various types of archival library and museum materials, primarily archival materials kept by the Archives of the Republic of Slovenia and Regional Archives, and, secondly, a wide variety of materials held by numerous public institutions and private custodians of the written cultural heritage. The six decades of the Centre's existence, of which more than half have been within the Archives of Slovenia, may be divided into three periods, which reflect the position and general understanding of the conservation and restoration profession in Slovenia and in the world. The first period, entailing the initial impetus after the establishment of the Conservation and Restoration Department of the National Liberation Museum, now the National Museum of Contemporary History, in 1956, was followed by its gradual growth in the 1960s and the first half of the 1970s, when it started to outgrow its existing operational framework. In that period, the Department was led by Ljudmila Krese, its first Head. There followed a period involving preparations for and completion of the Department's merger with the Archives of Slovenia in 1980. This process was led by Nada Majcen, the subsequent Head of the Department. Together with the management of the Archives, she put into action a plan to have the Conservation and Restoration Department placed within the Archives; this idea had been supported by archivists already in the mid 1950s, but was not realised due to space limitations. The third period started in 1990, when the management of the Book and Paper Conservation Centre has been assumed by Jedert Vodopivec Tomažič. Her decisions and activities in various areas of conservation and restoration work and education have significantly contributed to the high professional standards achieved by the Centre today. In describing the work carried out in the field of education, emphasis is placed on the cases that have shaped the archivists and conservators of written heritage and substantially influenced their current professional profile. The aspects of their practical, theoretical, curative, preventive, educational, and scientific work are linked and complement each other and most often form an indivisible whole.

Typology: 1.02 Review Article

Submitting date: 04.04.2017

Acceptance date: 05.05.2017